

הרועה המנהיג – לפרשת פנחס

"וְלֹא תִהְיֶה, עֵדֶת ה', כְּצֹאן, אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם רֹעֶה" (במדבר כ"ז)

רועה צאן הוא אדם המטפל בצאן ומשגיח עליו, בדרך כלל תוך היעזרות בכלב רועים, בשטחי המרעה, באחו הפתוח או באזורים הרריים. תפקיד הרועה הוא למצוא מזון, מים ומחסה לעדר, להגן עליו מפני חיות טרף, פגעי טבע ושודדים, וכן לשמור על אחדותו ושלמותו. תפקיד הרועה מצריך מגע מתמיד עם הסביבה הטבעית, וכך רוכש הוא ידיעות רבות וחשובות על עולם הטבע, ידע שבחלקו גם עבר בירושה מדור לדור. ידע על סוגי העשבים הטובים לבריאות או הרעילים, התמודדות עם טורפים על ארבע וגם על שתיים, קריאה נכונה של מזג האוויר ושל הקרקע.

דוד מתאר את הקב"ה כרועה שדואג לצאנו ושומר עליו ונותן לו את העשב הטוב: מִזְמוֹר לְדָוִד: ה' רֹעִי, לֹא אֶחָסֵר. בְּנֵאוֹת דָּשָׁא, יִרְבִּיצֵנִי; עַל-מֵי מְנַחֹת יִנְהַלֵּנִי. (תהילים כ"ג) **הרביצה של הצאן היא בשעות החום בין העצים וליד מקור מים, למניעת התייבשות של הצאן** כדברי האהובה בשיר השירים: הַגִּידָה לִי, שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי, אֵיכָה תִרְקָעָה, אֵיכָה תִרְבִּיץ בַּצֹּהָרִים; (שיר השירים א') **גלה לי היכן אפשר להפגש אתך בהפסקה מהעבודה?...**

ואכן, רעיית צאן היא אחד המקצועות העתיקים ביותר, מאחר והרועים הם נוודים, והם חיו עוד לפני המעבר של האדם לחברה חקלאית, (המהפכה הניאוליתית). הכבשים גודלו לשם שימוש בחלב, בבשר ובצמר שלהן. רועה מנוסה יודע מתי כדאי להוציא את הצאן למרעה. לדוגמא: בעת שקיעת השמש העשבים טעימים ביותר, ריכוז הסוכרים בעלים נמצא בשיאו ובשעה זו אוכל הצאן, לעתים, יותר מאשר בכל היום.

על הרועה לשמור היטב על הצאן שלא יברח ושלא ייגנב. לצורך כך הרועה משתמש במנהיג העדר להוביל את העדר באמצעות צעקות, אבנים ומקלות. הדבר בולט בעיקר אצל הכבשים אצלם ה"משכוכית" היא המובילה את העדר וכל העדר הולך אחריה "כצאן לטבח". במהלך היום על הרועה לקחת את הצאן למרעה ובלילה עליו לשמרו מן הגנבים. לצורך כך יש לבנות "גִּדְרֹת צֹאן" (במדבר ל"א) – כפניית בני גד וראובן "גִּדְרֹת צֹאן נִבְנְהָ לְמִקְנֵנוּ". איבת עולם שרויה בין הגנבים לרועי הצאן. ואכן לפי חוקי התורה דינו של הגונב צאן חמור מהגונב חפץ אחר, "כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ-שֶׁה, וּטְבַחוּ אוֹ מִכְרוּ, חֲמִשָּׁה בָּקָר, יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר, וְאַרְבַּע-צֹאן, תַּחַת הַשֶּׁה", איבה דומה שמורה גם לבעלי המשק

החקלאי שסובל מנזקי השן של המקנה – "כי יבער-איש, שדה או-כרם, ושלח את-בעירה, ובער בשדה אחר--מיטב שדהו ומיטב כרמו, וישלם" (שמות כ"א-כ"ב) (בעירה - הוא הצאן ולא האש שמוזכרת כנזק בפסוק הבא)

כי דע, כי כל רועה ורועה יש לו נגון מיוחד לפי העשבים ולפי המקום שהוא רועה שם, כי כל בהמה ובהמה יש לה עשב מיוחד, שהיא צריכה לאכלו. גם אינו רועה תמיד במקום אחד. ולפי העשבים והמקום שרועה שם, פן יש לו נגון כי כל עשב ועשב יש לו שירה שאומר... (ר' נחמן מברסלב)

אברהם יצחק ויעקב, משה ודוד ועוד מנהיגים היו רועי צאן. דוד נבחר בשל כישוריו כרועה להנהיג את ישראל: אני לקחתיך מן-הנז, מן-אחרי הצאן--להיות נגיד, על עמי ישראל. (דברי הימים א' י"ז) והנביא זכריה מתאר עונש קשה שבו ה' נותן לעם מנהיג שאינו דואג לחלש, רועה שלא אכפת לו מהצאן. "עוד קח-לך, כלי רעה אולי. כי הנה-אנכי מקים רעה בארץ, הנכחדות לא-יפקד הנער לא-יבקש, והנשברת, לא ירפא; הנצבה, לא יכלכל, ובשר הבריאה יאכל, ופרסיהן יפרק... (זכריה י"א)

זכורים דברי הרב עובדיה יוסף שכנה את אחד ממנהיגי ישראל "עיזה עיוורת" והמקור לדבריו בדברי התלמוד ^(בבא קמא נ"ב) שדן בדיני קניין וקובע, שתהליך קניין של עדר, הוא במסירת ה"משכוכית" (העז המנהיגה שהולכת עם פעמון בראש העדר ואחריה נמשך כל העדר) בתרגום חופשי: "כאשר הרועה כועס על עדרו ורוצה להענישו, הוא מסמא את עיני הכבש המוביל". "יש לבעל העדר עז חריף, ודרך העזים להלך בראש, והעדר הולך אחריהם. לעז (את העז) המושכת מנקר עיניה, ונכשלת ונופלת בבורות, והעדר אחריה - כך כשהמקום (הקב"ה) נפרע משונאי ישראל (בלשון סגי נהור - מעם ישראל) - ממנה להן פרנסים (מנהיגים) שאינם מהוגנין" ^(רש"י)

בניגוד לדוד שעל-פי המדרש היה דואג לצאן החלש. "בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, היה מונע הגדולים מפני הקטנים לרעות כדי שירעו עשב רך, ואחר כך מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואחר מוציא הבחורים שיהו אוכלים עשב הקשה. כלומר, כולא אלו מפני אלו" (שמות רבה)

ונסיים בדברי הרב דב ביגון: אנו זקוקים כאוויר לנשימה למנהיגים שילכו בראש המחנה ולפני המחנה - שישמשו דוגמא מוסרית וערכית ויקחו אחריות על מעשיהם. אין זה מספיק להיות פיקח וערום בשביל להחזיק בהגה השלטון. המנהיג צריך להיות אדם טהור לב, ישר והגון, ובהתנהגותו זו הוא מזכה את כלל האומה, כדברי

הנביא: "אמרו צדיק, כי טוב, כי פרי מעליהם יאכלו. (ישעיה ג') - **שכל הדור אוכל מפרותיו** (עיין מסילת ישרים בביאור

חלקי החסידות). **ומתוך כך יתקיים בו "ונתתה מהודך, עליו--למען ישמעו, כל-עדת בני ישראל."** (במדבר כז, כ).

הדברים לקוחים מפרשתנו בה משה מבקש מנהיג לישראל: "ויִדְבֹר מֹשֶׁה, אֶל-ה' לֵאמֹר. יִפְקֹד ה', אֱלֹקֵי הָרוּחַת לְכָל-בָּשָׂר, אִישׁ, עַל-הָעֵדָה. אֲשֶׁר-יֵצֵא לִפְנֵיהֶם, וְאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם, וְאֲשֶׁר יוֹצִיֵאם, וְאֲשֶׁר יְבִיֵאם; וְלֹא תִהְיֶה, עֵדוּת ה', כְּצֵאן, אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם רֹעֶה. וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה, קַח-לָךְ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן--אִישׁ, אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ; וְסָמַכְתָּ אֶת-יָדְךָ, עָלָיו. וְהֶעֱמַדְתָּ אֹתוֹ, לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וּלְפָנַי, כָּל-הָעֵדָה; וְצִוִּיתָה אֹתוֹ, לְעִיֵּנֵיהֶם. וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ, עָלָיו--לְמַעַן יִשְׁמְעוּ, כָּל-עֵדוּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..."

קישורים: **על הרועים חרה אפי – יהושוע רוזנברג**, מוטיב הרועה במנהיגות ישראל, **על הקשר בין דוד רועה הצאן להיבחרו למלך על ישראל -נפתלי טוקר**, **איש על העדה אשר רוח בו הרב ביגון**.